

Så var det en visa, som farmor brukade sjunga, men jag kan bara ett par tre verser.

Den 7 september då skuggan syntes lång
allt söder ifrån staden vid solens nedergång
där möter mig en flicka. Hon är så de^lig.
Jag genast henne frågade: "Vart ämnar du dig?"

"Med dig att göra sällskap det lärer ej gå an,
för otroheten går framför min fästeman.

Då lär han mig förhärda och säga jag gjort så
emellan dig och andra. Jag kan dig aldrig få

Det var en skräddare i Anderstorp som satte opp en
kanna brännvin att han skulle sjunga ett visevers på en begravning.
Så var det en barnunge, som dog och då sjöng han en vers ur den
där visan, som farmor brukade sjunga, nämligen:

Du gamle uppå stolen bör ~~du~~ besinna nu
som sitter över solen och över stjärnor sju.
Du haver själv befallat att kalla barnen hem.
De unga må väl komma, för det blir värre sen.

Han fick också sitt brännvin.

239
ACC. NR. 3856

78
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Rimma till stabbagröt.

När potatisen skulle opp, lejde man alltid hjälp,
och sen på kvällen hölls ett litet gille, då det serverades
stabbagröt, som man skulle rimma till.

"Stabbagröt, vad är det för något?"

"Jo, jag kunde tänka mej, att herrarna inte hört
talas om det . Nå, vet ni vad som menas med potatispurré?

"Jo-o."

"Ja, det är just stabbagröt eller pärgröt, som de
också säger. Då kunde det rimmas t.ex. så här:

"Denna gröten ä goer,

för den som inte är noer."

Färmors far var så där småskalaktig, så han brukade ofta skoja med gröten i sins rim. Men ibland kunde det hända, att de var för skarpa i sina rim, så det slutade med fullt slagsmål. 6 skilling om dan hade man, när man var borta och plockade potatis.

-241- 3856
ACC. NR.

80
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dic

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Sissi-Marjas kvällsbön.

Det var en käring di kallte Sissi-Marja, som gick på socknen. Hon var ett dygn på var ättondels hemman och 2 på var fjärdedels, 4 på ett halvt hemman och 8 dygn på ett helt hemman. När hon hade varit på ett ställe, skulle hon ha skjuts till nästa, såvida det inte var alldeles i närheten. Så gick det i tur och ordning över hela socknen. Men Sissi-Marja var en laj käring, så det var ingen som var glad åt att ha'na. Jag minns hennes aftonbön, som hon brukade läsa var kväll.

Tolv Guds änglar föra mig till sänga,
två till hands och två till fot,
två till vart mitt ledamot,

Skriv endast på denna sida!

- 242 -

3856

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

81

två mig täcka,

två mig väcka,

två mig föra in i den eviga glädjen.

Det kallte hon att läsa på radband. Det var ju vers
som vi kalla't.

- 243 -
ACC. NR. 3856

82
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Mitt ut på golvet där börjas en lek,
mitt emellan benen där håller det strek
och mitt uti hålet där surrar det in.

Svar: En som spinner på en rock.

Skilja på låren,
lötta på håren
och sticka mitt i flunsan.

Svar: Dra på strumporna.

Gåtor.

Rätt kött i rätt skinn,

runka på röven, ju bättre går det in.

Svar: Dra på sig en stövel eller sko, som är trång.

När en kör in en, så dryper det,

när en drar ut en, så ryker det,

och fäktar fort, när det är inne.

Svar: Sopa ugnen.

Ja, en har inte tänkt på såna galenskaper på en 20,
30 år nu. Ella förr kunde de prata om en massa gåtor, när de
kom tillsammans.

- 245 - 3856

84
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mic

Ej lysa under bordet vid kortspel.

Satt man och spelade kort och råkade tappa en peng eller något var det inte bra att lysa under bordet. Var det någon som gjorde det, brukade man säga:

"Du ska inte lysa under bordet, för då blir vi osams."

Finland
Svenska
Osten
1912

- 246 -
3856
O. Lander
Ber. Alfa. Wamman
Född 1860 i Osterjo

85
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—
Mc

"Tämja stutar".

När jag var pojk, brukade vi leka en lek, som vi kallade "tämja stutar." Två stycken ställde opp sej mitt emot varandra, och en tøm bands om fötterna på dom. Sen gällde det att dra omkull motståndaren, och var han något lite van så kunde det vara mest omöjligt, men annars gick det lätt. Jag minns när vi var i Byholma och byggde hur jag tämjde stutar ihop med Hjalmar Petri från Halmstad. Det var en bror till Laura Petri. Han var löjtnant och en vig kanaljing. I början gick det bra för mej, för han kunde inte knepet, men sen tog han råa på mej.

- 247 - 3856
ACC. NR.

86
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

E. a
N. b

Uppteckningen rör

Det var en som hette Ebbe Skammelsson, och han hade sin fästemö på Tiraholm. Så reste han utrikes. Ja, han blev väl utkallad i krig, för han var officer. Om sju år skulle han komma igen. Och om sju år kom han igen. Men just som han kom hem, firade hans fästemö bröllop med en annan. Då blev Ebbe Skammels-son så galen, så han högg ihjäl bå kärningen och honom. Sen reste han åt Rom för att få förlåtelse av påven, men det fick han ingen. "Det var ingen ro för honom", som ^{det} stod i visan om honom. Då reste han tillbaks och blev ställd till rätta för sitt dåd. Hans straff blev att han insmiddes i 7 pund järn och så skulle han ligga i bojorna 1 natt på varje ö i Bolmen. Han fick en båt

Ebbe Skam-
melsson.

att förflytta sig med från den ena ön till den andra. När tin
va ute, gick han upp i Angelstad. Där gick han uppåt en lagård
och la sig på rännnet att sova på natten. På morron kom pian och
satte se och mjölka, och under det hon mjölkade sjöng hon visan
om Ebbe Skammelssons brott. Då skrek han från rännnet, så att hon
hörde det:

"Somligt är sant, men somligt är osant."

Då blev hon förskräckt och sprang in och berättade
vad hon hört. Men Ebbe Skammelsson gick mot kyrkan. Där stanna-
de han vid en stor sten tätt vid kyrkan. Då ringde klockorna
samman, och när de började ringa, ramlade bojorna av honom.
Vä'flöjeln på kyrkan ska va gjord av det järnet. Och i stenen
finns det märken och spår efter hans fötter.

Strax därefter dog han och blev begravnen utanför muren.

Han hade sagt det, att han ville bli begravnen utanför, och om muren ramla ner eller det blev nå tecken eller under, som visa . att de skulle flytta muren, skulle de göra det. Man gjorde som Ebbe Skammelsson hade sagt, och det är då så vida likt att muren är flyttad, att en nästan kan tro't.

Så har man berättat sagan för mig.

-250-
ACC. NR. 3856

89
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

N: 6

Uppteckningen rör När Göran i Björkenäs höll på att bli mör-
dad på väg till Halmstad.

En gång skulle Göran i Björkenäs fara in till Halmstad med bek. Det är så länge sen, så det fanns inga ordentliga vägar. Mot kvällen behövde han låna hus över natten. Han vågade inte färdas då, för det var inte så ovanligt att de rövade och plundrade folk, som hade något att föra. Han fick också husrum på ett ställe. Men frampå natten hörde han, att käringen ville, att gubben skulle öa honom. Då blev han rädd.

"I fån allt vad jag äger och har, bara jag får gå," sa han. Till sist var gubben villig att gå med på det, men Göran var tvungen att avlägga ed på, att inte säga ett knyst till en enda människa. Det gjorde han också och fick gå, men käringen

Skriv endast på denna sida!

tyckte inte om det.

"Du är dum, som låter honom gå," sa hon till gubben sin.

"Den gås, som huvet är å på, kacklar inte.

När Göran kom till Breare gästgivaregård, var där mycket folk. Då går han rakt fram till kakelugnen, famntar den och säger:

"Jag har gått ed på, att inte säga det till en människa, men för dej kan jag tala om, att där jag hade husrum i natt - och så nämnde han platsen - ville käringen, att hennes gubbe skulle öa mej, och jag kom ifrån dem först sedan jag lämnat ifrån mej allt vad jag hade och lovat med ed, att inte säga det för någon människa. Men du kan gärna få reda på det."

Och kan veta det var kronobetjäning närvarande, och

gubben och gumman blev häktade och dömda till döden, så på Breareds galgbacken blev de nackade båda två.

Den första gången jag såg Breareds galgbacke, stod galgen kvar där. Jag var så mörkrädd, så jag var tvungen att hålla far i handen.

Den siste som blev halshuggen i dessa trakterna var en bror till Blom, som jag har talat om. Han hette Lilja och sloß ihjäl sin fästemo.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Nik

*
Uppteckningen rör När knekten klädde opp rotebönderna men
fick stryk av den sämste.

Förr i världen var det allmän sed, att rote-
bönderna skulle ha stryk, när knekten kom hem från kommendering.
Så skedde det i farfars tid i Fårtorp. Knekten började med den
han var mest rädd för och den gav han ett käpprapp, när han stod
nedböjd vid sin oxe och sen sprang han. Sen gick han från stue
te stue allt eftersom de va starka te. Sist gick han till en
liten kuthärter gubbe de kallade Syrak.

"Nu kommer knekten och ska klå mej," sa Syrak till sin
käring. Det var en stor, hörker käring. "Pass på när han ligger
över mej och ge honom några rapp."

Ja, gubbarna tumlade om och det mitt på dyngan, men

254 3856

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

93

Syrak lagade, så han kom under, och så tog hans käring och klädde
opp knekten. Han fick lomma iväg lite snopen och Syrak sa:

"Kom inte och klå bönderna mer, för du ser, att du får stryk
hos den sämste."

Och det gjorde han aldrig heller sen," sa farfar.

N: 6

Pigan som bar in ett lik mot löfte om en klädning.

På ett ställe var det en, som hade sänkt sej, och sen hade de lagt liket i socknastugan. Så var det en skräddare, som var där i byn och sydde, och han tänkte han skulle skoja lite med pigan på stället.

"Om du bär hit liket, så ska du få en blå silkeklänning," sa han.

"Ja, det ska jag göra," sa pigan, och om en stund kom hon verkligen knogandes med liket och la det på bordet. Men då blev skräddaren förskräckt.

"Nej, bär hän det genast!" skrek han.

"Nej tack, sa pigan, "jag skulle få en klädning, om jag

- 256 -

3856

95
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N. h.

bar hit det. Nu får det va här."

"Du ska få en röd silkeklädning, om du bara bär tillbaka det,"
sa skräddarn, och det löftet måste han hålla, för det var givet
i vittnes närvaro. Den pigan var inte ängslig av sej.

-257- 3856

96

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N: c

Blynagel i Nöttja kyrkklocka.

I Nöttja kyrkklocka hade de en klocka, som var så skarp i ljudet, att det hördes ända till Danmark. Men på den tiden var det inte så långt till Danmark, för då hörde Skåne och Halland och Blekinge dit. Men så fick den inte ha en sådan klang, utan en blynagel borrades in i sidan, och den är kvar än i dag. Jag har sett den.

-258-
ACC. NR. 3856

97

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *O. Levander*
Härad: *Tunavads* Adress: _____
Socken: *Edsby* Berättat av _____
Uppteckningsår: *1952* Född år _____ i _____

Uppteckningen rör

Svartkonstskolan i Wittenberg, och om svartkonstböcker.

Prästerne beskyllde man förr för att kunn^a en hel del. De hade varit i svartkonstskolan i Wittenberg och lärt det, påstod da. Om Per Wieslander t.ex. trodde man, att han hade en svartkonstbok, och att han hade varit i Tyskland.

Men någon grund var det nog i Wittenbergsskolan! Da sa, att det var 6:e och 7:e moseböckerna, som de använde till svartkonstbok. Da ska motarbeta de andra fem böckerna. Det är rake motsatsen te vad som står i dem. Men om det är sant, det lämnar vi! I alla fall så ska da va inlåsta i Wittenberg, och det va di som prästerne läste i svartkonstsko-

lan. Så har jag hört det. Det kan ju va en fullkommelig sanning
men också redig lögn.

Da sa också, att det va de moseböckerna, som Moses an-
vände, när han förde dän Israels barn ur Egypten. Han begagna-
de dem, när han gjorde sina konster och knep mot Farao. Så talte
farmor om det.

-260- 3856
ACC. NR.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: O. Rydman
Härad: Bunnaröd Adress:
Socken: Odensjö Berättat av
Uppteckningsår: 1932 Född år i

99
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nic

Uppteckningen rör Prästen Pelle Wieslander.

Vi hade en präst här i Odensjö, som hette Pelle Wieslander, och det var också en muntergök. Far hans var också präst i Odensjö och hette Magnis. Pelle hade varit i Wittenberg och gått igenom svartkonstskolan, sa de. Han ville bli löjtnant, sa han, men fadren ville det inte. Så reste han ut åt skolan, och gubben visste inte vad han studerade till.

När han så kom hem, frågade Magnis:

"Nå, vad har du blett nu?"

"Höger och vänster om," sa Pelle.

"Jo, då är du en vacker fågel," sa far hans, för han trodde, att han var löjtnant. Men så en söndagsmorgon kom han

han in prästklädd och bad att få predika, och då blev gubben så glad. Sen var han präst här i Odensjö, så farmor läste sej fram för honom. Men han var en muntergök och hade svårt att låta bli att göra skälmstycke. En gång sa han till far sin:

"Titta pappa, det brinner," och då stod lagårn i ljusan låga. Men när gubben kom ner till lagårn, var det varken eld eller något annat, utan felle hade förvänt synen på far sin. Den konsten hade han väl lärt i Wittenberg.

En gång hade Björkenäsa fruntimmer blivit av med sina vävar, som de lagt ut till blekning. Då lovte han dem, att vävarna skulle komma tillbaks på natten, och det gjorde de, men det var ingen annan än han som hade tagit dem på rent skoj. Jag tror bestämt, att folket var mer glättigare förr än nu. De hade små hyss och skälmstycken för sej.

- 262 -
ACC. NR. 3856

Landskap: Småland Upptecknat av: O. Karandac
Härad: Sunnarbo Adress: _____
Socken: Okensjö Berättat av _____
Uppteckningsår: 1892 Född år _____ i _____

Uppteckningen rör Prästen Ivlander uttalar en förbannelse
över släkten Lénke.

I Lidhult hade de en präst, som hette Ivlander och han skulle inte heller va så dålig. På sommaren bodde han i sakristian, och där hade han ett skåp, som de sa var fullt med fåralår, som han hade fått i tionde. Han hade varit på Svartkonstskolan i Wittenberg och lärt sej en del konster. En gång skulle han resa till Ljungby. När han då for förbi Skeen, ville herrskapet Lemken, att han skulle ta med sej en paket, en ost, som han skulle lämna hos en familj i Ljungby. Det gjorde han, men när de öppnade paketen, var det ett gammalt hjulanav. Men då blev han arg och svor:

"Förty," sa han, för det var hans talesätt," så rasande

som detta hjul rusat kring, så rasande ska varenda en i släkten bli!"

Och det är grund i det, för det finns inte en Lemke, som är som andra. Farfar var dagsverkare där, så han skaffade sej förtroende hos herrskapet, och han talade om, att de var lite underliga, men om prästen gjorde det, vet jag inte.

När jag exerceerade beväring, hade vi en löjtnant Lemken och han kunde gå runt ute på fältet och bara titta i luften.

"Vad är det för en människa?" sa de.

"Å, det är en Lemken."

-264- 3856
ACC. NR.

103
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Den första potatisodlingen i Torarp.

Farmors far, Anders Jönsson, som var född 1784, var den förste här i trakten som använde årder vid potatis-sättning. Det var någon gång i början av 1820- talet. Han hade varit utåt Halland och sett dem sätta potatis och hade fått med sej någon skäppa hem. Förut hade dom bara hackat opp lite i källandet och petat ner några pärer utan att gödsla, och det kan en nog förstå, att det inte blev något bevänt. När nu Anders kom hem, tog han och gödslade och ärljde opp ett stycke åker och satte den potatis, han fått med sej. Hans svärmor var så ärger för att han använde jord och gödsel till sådan bröte i stället för att så säd. Men när det blev många tunnor av den enda

skäppan, mjuknade hon.

"Jag förstår att du hade rätt och jag fel," sa hon.

Sen började de odla pärrer mera allmänt. Tidigare hade det varit mindre vanligt med potatis. Farmor talte om, att i början av hennes tid kunde det hända, att man åt en eller ett par kalla potatis i stället för sovel.

-266-

3856

105

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mg

Tjudra tuppen och sätta sockar på hönsen.

Här var en gumma, som hette Seva Persson. Hon tyckte att hönsen styrde till för dant, så hon tog och tjudrade tuppen och sydde sockar och satte på hönsen, för att de inte skulle kunna speka och sprätta. Och detta är en verkelig sanning.

-267-
ACC. NR. 3856

106
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

N: b

Uppteckningen rör Hönsen inne i stugan, tuppen som väckare-
ur, rengöring o.s.v.

Först i början av mitt minne hade de hön-
sen inne i stugan om vintern. De hade sin plats under den
stora, väggfasta sängen med sängakappor. Frammantill var en lärm
med ett hål, där hönsen stack ut huvudena, när de skulle äta.
Maten lades utanför på golvet. Var det så de skulle värpa,
la man opp hönan på sängadynan, och där låg hon så och värpte.
Jag såg det många gånger, så det är ingen lögn. Farmor hade
hönsen inne, och så hade hon mycket sand på golvet, så hönsen
fick ibland gå lösa. Ja, det var ynkligt bitavis. Å de skurade
inte mer än till jul och möjligtvis till påsk och midsommar.
När de då skulle göra rent, tog de in mōkabåren från lagårn

Skriv endast på denna sida!

och satte mitt på golvet. Sen slog de vatten på golvet och sen var det att ösa opp sanden och smutsen på golvet och bära ut en tre, fyra bårar. Farmors mor och far talte om att det skedde så i deras barndom.

Och de behövde ingen klocka förr i världen för tuppen väckte dem. Jag har lagt märke till, att klockan 2 precis gal han första gången, sen tiger han, tills hon är tre, då han tar i och galer igen. Sen tiger han till klockan halv fyra, och så galer han klockan fyra och halv fem, men sen kan han gala när som helst. Jag har hört det själv och kontrollerat, för jag har haft kor som kalvat och grisar som grisat, så jag har måst ligga ute i lagårn hela natten och vaka. Före fem galer han endast på bestämda klockslag och bara en 8 - 10 gal i ta-

get. Och precis klockan 2 tar han opp första gången.

Hästen har också sina bestämda vanor. Han vilar sej mellan kl. 10 och 11 på kvällen och då ligger han. Sen stiger han oppoch äter till klockan 3, och sen vilar han sej en timma igen. Detta gäller endast normala förhållanden. Har han gått och arbetat länge och varit utan mat, kan det ju hända att det skiljer något.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hyhultamålningarna i Gällestorp.

Bror min i Gällestorp har gamla julbonader, som är målade 1814. Varje jul plockar de ner alla tavlor och allt vad de har på väggarna i stugan, och sen sättas alla julbonaderna opp, så det blir en riktig julastuga, ska jag säga.

Anders Karlsson hette gubben som lät måla dom. Han hade en son, som hette Johannes, och en dag sa gubben till Johannes - han var bara en 11, 12 år:

"Du ska ta hästen och rida till Hyhult och be dom komma hit och måla julbonader."

Hyhult är en by i Halland. De var målare allihop de där, så sonen fick lära konsten av sin far. Gällestorpa-mål-

ningarna föreställer Bröllopet i Kanan, De tre vise männen, Jerikos murar, Kristi förklaring, Jefta och hans dotter och om det var något mera. De är målade med limfärg och väl bibehållna utom ögonen på en gubbe. Det var en utav barnungarna som stod på soffan en julafton och skulle mata en av de målade gubbarna. De skulle väl ha mat de med, Gud bevars, och så klabbade han ner ögonen på gubben.

Oskar Svensson i Hästhult har också målningar, men de är inte så väl bibehållna.

- 272-
ACC. NR. 3856

111
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *O. Larander*
Härad: *Sunnarbo* Adress: _____
Socken: *Ostansjö* Berättat av: *Alfons Thander*
Uppteckningsår: *1932* Född år *1860* i *Ostansjö*

Uppteckningen rör Tid för sådd och sättning, väderleksmärken osv.

De gamle hade sina märken, som de hade så noga reda på och följde omsorgsfullt.

Linnet skulle sås på Linnea- eller Karolinadagen.

Ture och Tyko, den 28 och 29 april, var ärtedagar, då man skulle så sina ärter.

Potatis skulle man sätta på Peregrinus eller Potentia, och kunde man sätta dem redan på Perpetuus var det alldeles utmärkt.

"Peter katt nappa fatt," sa de gamle. Då var det alltid kallt menade de.

"Mattias kastar hete stenen i sjön," var ett

uttryckssätt. Efter den dagen smälter isen lika fort över som under.

"Maria kommer med skötet fullt," hette det.

Sådant vädret var natten till 40 martyrer, sådant blev det i 40 dagar, och i år så min Gud stämde det också.

Blensjö, Lm

-274- 3856

113
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tia

När de skulle så förr i världen, hade de många schoser för sig. I så-skäppan skulle man ha en ärvdanyckel, och ju äldre den var och ju fler släktled den gått, ju likare var det.

Av brödet, som bakades till jul, skulle man gömma litet tills sådden började. Då skulle den som sådde helst ha det i bitar, som han åt av under tiden han sådde.

/ ant. 104.

-275-
ACC. NR. 3856

*Glavanda
H. Larsson*

114
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Sm.* Upptecknat av:
Härad: *Smålands* Adress:
Socken: *Orust* Berättat av *M. Johansson*
Uppteckningsår: *1932* Född år *1860* i *Orust*

Uppteckningen rör Sådden.

När man sådde, skulle man ha lite av julabrödet i säaskan och likaledes en ärvdanyckel, så blev det tur med säden. Den som sådde skulle äta lite av julbrödet. Den bit man kastade säden över när en gick tvärt om åkern, kallades en fjärje. En skulle alltid så fjärjen ihop, det vill säga en skulle ha så mycket säd i säaskan så det räckte fjärjen ut. Tröt det skulle en aldrig sätta ifrån sej säaskan öppen, medan man gick efter säd, utan en skulle alltid lägga en vante eller en kniv i den, annars kunde häxorna förgöra det för en.

Ibland när en gick och sådde, kom det en virvelvind och vispade säden ur sålådan. Det var trollkäringer, som var

-276-3856

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

115

ute och skaffade sej säasä, menade man. Det var en gång en soldat,
som kastade sin kniv in i en sån där vävind, och många år senare
träffade han på den hos en käring oppe i Norrland. Då hade han råkat
henne i låret, när han kastade den.

O Bengt, Son

- 277 3856

116
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

T:a

Sådden.

När sädesärlan visade sej, var jorden tjänlig att plöja.

Ja, plog hade man inte utan årder och träharvar. Innan plöjningen började, skulle man smörja ådret med det som var kvar av julaljuset.

Ja, vi gjorde det inte här, men jag minns farmor berättade, att den och den brukade göra det.

/ Ant. An

- 278 -
ACC. NR. 3856

117
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tia

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Ej så i harv, som står på åkern.

Det påstås, att om härven står på åkern och
en kommer att så i den och kon sedan får i sej av de stråna,
så får hon en sjukdom, som kallas "härven", knuter eller bölder
i ändan. Jag vet inte om en ska tro det, men lyte finns, så
en aktar sej gärna för att låta härven stå kvar ute på åkern.

- 279 -
3856

118
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

T.

Sätta lövruska i åkern midsommarnatten för att befordra grödan.

De hade för sej, att om en satte en lövruska i åkern midsommarnatten, så skulle säden bli lika lång, som lövruskan. Men den skulle brytas, inte skäras, och det skulle ske före kl, 12 midsommarnatten.

286
3856
ACC. NR.

119
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: SM Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Årungs Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör "Ta haren"

Att "ta haren" var detsamma som att hugga de sista stråna eller den sista neken.

"Ja, nu fick jag fatt i haren," eller "Du, jag fick i alla fall ta haren," kunde man säga. På slutet hjälpte man varandra, så när skördefolket blivit färdigt på en gård, gick de till gården intill och hjälpte till, och sen gick allesammans till nästa gård, tills hela byn var färdig.

"Elev det skördegille sen?" undra vi.

Å, inte alltid och i så fall inte förrän någon dag senare, för vid den tiden hade bönderna ont om säd och mat.

Ja, jag minns att mor berättade hur det var på hennes farfars och farmors tid, sa sagesmannens hustru, Maria. De var

Skriv endast på denna sida!

fyra gårdar i Björknäs, och Göran och Greta, så hette mors farfar och farmor, hade skördehjälp, men mjölet hade tagit alldeles slut. Frampå dan tar Greta en nek under var armen och går hem. Där daskar hon ut kornen, torkar dom i en gryta, som hon ställde på glöden, rensade och malde dom på henkvarn och sen koka hon gröt och gick ut och bjöd skördefolket på. Så de fick inte va rädlösa på den tiden, slutar hon.

Landskap: SmålandUpptecknat av: O. Levander
M. LarssonHärad: Smålands

Adress:

Socken: ÖdnebyBerättat av Alfred JohanssonUppteckningsår: 1932Född år 1860 i ÖdnebyUppteckningen rör Skörden.

När jag började minnas hade de allmänt skära när de skar säden. 1879 hörde de opp på grangården, för det året hade Magnis skaffat en lie. Och inte heller tröska de med annat än med plejel eller slaga. Men de var nogare på den tin än vad de är nu. Det syntes inte ett strå på åkern, när säden var intagen. Det var mest fruntimmer och pajkar som fick skära säden, under det bonden krakade. Jag har min Gu' gått och ta't opp säd så då värkte i ryggen. Men jämrade en sej, hette det: "Du har ingen rygg!" eller "Röven din hänger på en tvinna-trå!" och sen var det bara att fortsätta.

Råkade man skära sej, teg man still med det, för annars hette det: "Nu gick skörakaka" och så fick man snubbor

Skriv endast på denna sida!

Och inte dög det, att man kastade ifrån sej rivan eller räfsan på marken så att pinnarna kom opp. Då fick en så mycket ovett. Farmor brukade gräla på oss, om vi gjorde det:

"Så häva de rivan mä pinnarna opp! Kunde de inte ha tid att vända henne!"

Å min gu', det sitter i en än, så jag lägger då aldrig ifrån mej en räfsa med pinnarna opp, men vad det betyder, det vet jag inte.

Småland
Överljunga, Sm.
Sunnarbo län
sept. 1932

~~2874~~

3856

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

allt. L. L. L.
M. L. L.

Var. 25 Hg. J. L. L.
J. L. L. 1860. i. L. L.

123
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tic

Skörden; sista stråna till väkten.

Farfar och farmor brukade alltid låta de sista
stråna stå kvar på åkern. Dom skulle väkten eller gårdvaren ha,
sa hon.

a/an.

~~3856~~

3856

124

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tic

Den siste kärven.

Den siste kärven skulle man söka få så stor
som möjligt, för att nästa års gröda skulle bli riklig.

/ Ant. Luv.

-286-

3856

125
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.

Ej spinna torsdagskvällar.

Farmor spann aldrig en torsdagskväll. Det gick inte an, för gjorde man det, gick rocken runt hela natten utan att det stod att hejda honom , och det garn en härvat opp på kvällen var förstört på morgonen.

-287-
ACC. NR. 3856

126
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Lie

Uppteckningen rör Ko som varit hos tjur.

När en varit hos tjuren med ko, bör en ge henne vatten det första en gör för att hon inte ska få "härven", det vill säga knuter på det eftersta, för har hon fått det, är det svårt att bli av med det.

288
3856

127
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

File

Åtgärder första gången en kalvko skulle ut.

Farmor la en yxa, grepen och lagårdskåsten strax innanför tröskeln, när en ko hade kalvat och skulle ut första gången. Vad det skulle tjäna till, vet jag inte, men hon gjorde så i alla fall, det minns jag tydligt.

-289-
ACC. NR. 3856

128
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av:
Härad: Sunnerbo Adress:
Socken: Odensjö Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Misslyckad smörkärning.

En vacker eftermiddag satt vi oppe hos
Alfred Johansson och talade om gamla tider.

"Jag kan tala om, att det finns äventyr, som
en kan råka ut för," säger Alfred, " och det än i dag. Som
bara med smörkärning. Vi hade en kärna, som gick ordentligt,
så vi brukte få smör - ja, det kan väl hända att det misslycka-
des någon ynka gång, men det får en ju alltid räkna med. Men
så blev kärnan otätt, och så sa Maria, hustru min:

"Du får ta och hjälpa mej, för vi måste vispa grädden
den här gången. Kärnan ä otätt."

Jaha, jag började vispa och jag satt en timme och jag
satt två, men dä bla inget smör.

Skriv endast på denna sida!

"Detta går inte," sa jag till sist, "ta hit en tallrik och ett snöre. Vi få gå ~~till~~ bort till Manne och Johanna i Västragård och be att få låna deras kärna," och därmed la jag tallriken över kärlet och band snöret om, och så följdes vi åt till Västragård. Det var inte tal om, att inte vi fick låna kärnan, och så hällde vi i grädden och började kärna. Dottern satt oppe på loftet och vävde, men när hon hörde att det kärnades, kom hon ner, för kan veta de hade nyss kärnat, och hon undrade, vad det var för ljud.

När vi gingen dit, var klockan 7, och klockan 11 fick vi smör. Hela tiden gick kärnan, för vi byttes vid, men så var också smöret alldeles oppsletet. Sedan drack vi kaffe, och när vi äntligen gick hem, var klockan 12.

"Nu går vi åt lagårn, innan vi gör nå't åt'et," sa jag. Så va vi ute och ansade om korna och mjölkade, och när vi kommen in, var klockan 1.

"Jag får loven ta opp smöret," sa Maria.

"Nej, bryr dej inte om dä," sa jag. "Vad gör dä, om smöret ligger i kärnmjölken tills i morgon, om det rätt skulle ta lite smak. Dä ä ju vi själva, som ska äta dä."

Ja, då var hon med på dä, och så gick vi och la oss och sov några timmar. När vi sen skulle ta opp smöret, fanns där inte ett smol. Dä var som försvunnit och vart hade dä tagit vägen? Dä kunde ju inte smälta. Vi silade kärnmjölken i durkslag, men inte att vi kunde samla ihop så mycke smör som en hasselnöt.

"Men hur kom det sej?" undrade upptecknaren.

"Dä ä väl inte svårt å förstå! Dä va käringer, som inte kunde låta bli det. Var säker på, att dä fanns käringer, som hade sina konster. Dä va en, som hette Maria och bodde på ett torp, som hette Granhult. Hon hade bara en ko, men fick i alla fall så mycket smör, så hon måste dra dä i dyavagnen, för att få ut dä till landsvägen, när smörhandlaren körde förbi.

-293- 3856

132
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Medel mot förgjord smörkärning.

De hade så mycket för sej, för att fri sej för käring-
er, som förgjorde det för dom. Gårdbons käring brukade ta en
schwävelspeta å sätta under kärnan. Hon rev eld på den mot trö-
jan och sen stjälpde hon kärnan och stack spetan under bottnen,
och där fick den ligga, mens hon kärnade. Det har jag själv sett,
men då var jag inte gammal.

Jag minns farmors far gjorde schwävelspeter. Han
spingade sticor och vässte dom i änden, och sen doppade han ned
dem i smält schwävel, en efter en och la dem på lut, så di fick
torka. Mån tro, då dög inte att röra vid gubbens speter. Men det
fanns inget fosfor i dom, så man måste hålla dem i glöd, för att
de skulle börja brinna. Hade man inte glöder, fick man ut och
låna.

-294-
3856

133
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pil

Fruntimren smaka av gubbarnas toddy.

På gillena skulle alltid fruntimerna avsmaka gubbarnas toddy för att undersöka, vem som var bäst tillagad. Ibland hände det, att de fick bra mycket av det goda, men det gick inte gärna an att neka. Fast det fanns ju också en del snåla gubbar, som inte bjöd.

-295-
ACC. NR. 3856

134
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hälsningsord och olika sätt att hälsa.

När man hade varit i kyrkan och återvände till sitt hem, gick man omkring och tog alla de hemmavarande i hand och hälsade som främlingar och sa: "Mässa i Guds namn!"

"Guds fre!" var ett vanligt hälsningsord förr, och på det kunde man få ett "Gud signe!" till svar.

När jag var pojke var det en smed, som aldrig brukade svara, när jag hälsade på honom, så till sist lät jag bli att hälsa. Så en dag, när jag mötte honom, röt han till:

"Varför hälsar du inte?"

"Ja, varför schwarar I inte?" sa jag.

Sen den dagen sa han alltid: "Gud signer!" när en hälsade.

3856

Kom man in på ett ställe där dom satt och värpade till en väv, skulle man säga: "Guds fre' härinne! Sen skulle man sparka opp i luften så högt man kunde, först med det ena benet och sen med det andra och säga:

"Så höjt skäl/och så sparka man/ å så höjt skäl!/sparka igen/
Först te långa't å sen te braja't å så ham igen!"

Jag minns första gången jag såg det hemma. Mor satt och värpade, och så kom det in en gumma - det var för resten Anna Lena Vibergs mor, och hon gjorde så. Jag hade aldrig set det, så jag trodde käringen var galen, men så fick jag höra, att det hade varit brukligt förr i världen. Och ju högre de sparka, desto högre skäl skulle det bli.

- 297-
ACC. NR. 3856

136
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Umgängesformer.

När en var borta på gille, dög det inte att ta för sej, när det bjöds första gången. Då blev man ansedd som en riktig flåbuse. Nej, en skulle krusa och krusa och krusa. Jag har varit med om att gästerna gick ut och gömde sej på gården, när det bjöds till mat, så att man fick gå ut och dra in dom. Det var riktigt fint.

En gång skulle min farbror till Unnaryd i ett ärende, och då sa farmor till honom:

"När du nu blir bjuden, så ska du inte ta nå't genast, för då säger de du ä sulten, utan säj nej tack i början."

Ja, farbror han sa "Nej tack!" till mest allt

käringen sa, men så till sist fick de då honom att äta en smörgås.

"Sis du, man icke smörgåsen smatt med!" sa käringen.

Yxnaltaborna var kända föratt va särskilt krusesamma. Det var ett eget folk. De var smeder mest allihop ochkända för att göra bra liar. Rika var de och de gifte sej mest bara inom byn.

"Ä du Yxnalta-vuren?" kundeman säja om den som var särskilt kruserlig.

ACC. NR. 3856:76-145

O. Levander
M. Larsson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: O. Levander
Härad: Sunnerbo Adress: M. Larsson
Socken: Odensjö Berättat av Alfred Johansson
Uppteckningsår: 1932 Född år 1860 i Odensjö.

138

Uppteckningen rör

Innehållsförteckning.

/Forts. från föregående acc. n:r/

Av istapparnas längd vintertid sluta sig till	
hurudan skörden skulle bli	1
Hur man räknar ut genvädet	2
Tro och sed knuten till djur	3
Om skatornas bobyggande	4-5
Lyfttesten	6
Kulblix?.....	7
Tyda om födsel av tvillingar	8
Åtgärder vid ett barns födelse.....	9-10

"Mista hättan".....	172	11
Vad man hade att iakttaga, när barnet döptes, hur man valde faddrar o.s.v.	173-175	12-14
Rödhäriga	176	15
Ta reda på sin tillkommande.....	177-178	16-17
Prov för friare	179-180	18-19
En friarehistoria.....	181-182	20-21
Liket som födde tvillingar i graven och kom tillbaka för att hämta mer barn- kläder	183-184	22-23
Dödsvarsel	185-187	24-26
- " -	188	27
- " -	189	28
- " -	190	29
Mistor i åkern varslade död.....	191	30

Skicka med liket saker i graven	31
Släppa kreatur vid likfärd, för att liket ej skulle ta otur på djuren i lagärn..	32
Förplägnad vid begravning	33-34
Uppkastat värp efter olyckshändelse	35
Självspilling	36
Farmor's mor noga med, att det ej spanns på torsdagarna	37
Påkseder: rita kors över dörrarna, ej köra eller spinna och ej bära ut askan. Solen dansar.....	38-39
Skräddaren som for till Blåkulla och märkte påskakäringarna	40-41
När Anders Jönsson och Anders på Läppen skulle skjuta påskakäringar	42-43

All kringgärning förbjuden under kyndels- mässodagen och under dymmelen	44-45
Vårfrudagssed: lägga sig i ljusan kväll...	46
Rulla sig naken i linlandet skärtorsdags- morgon för att få långt lin	47
Lussenatten	48
Jul och julfirande : rengöring, julprydnader, julkärve, julgran, julbad, dopp i grytan, kreaturens julfoder, djuren tala julnatten julhögar o.s.v.	49-54
Julhalm på golvet	55-56
Jullekar: "Ta juläpyttan", "Gå under hammar- skaftet", "Krypa te månen", "Dra kattstrupe", "Dra kavle"	57-59.

3856

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julljuset	60
Anders på Läppen går årgång, men får en örfil så hatten ryker av honom	61-62
Springa hem från julottan	63
"Skätta skater" juladagen	64
Majträd	65-70
Plocka midsommarkvast till botemedel mot kreaturens sjukdomar	71
När Vår Herre skapade Skåne och fan ska- pade Småland	72-73
Visor och visfragment	74-77
Rimma till stabbagröt	78-79
Sissi-Marjas kvällsbön	80-81
Gåtor	82-83
Ej lysa under bordet vid kortspel	84

142

3856

"Tämja stutar," lek	85
Ebbe Skammelsson	86-88
När Göran i Björkenäs höll på att bli mördad på väg till Halmstad	89-91
När knekten klädde opp rotebönderna men fick stryk av den sämste	92-93
Pigan som bar in ett lik mot löfte om en klädning	94-95
Elynagel i Nöttja kyrkklocka	96
Svarthkonstskolan i Wittenberg och om svarthkonstböcker	97-98
Prästen Pelle Wieslander och hans brava- der	99-100
Prästen Ivlander uttalar en förbannelse över släkten Lerke	101-102
Den första potatisodlingen i Torarp	103-104

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

143

Tjudra tuppen och sätta sockar på hönsen	105
Hönsen inne i stugan, tuppen som väckare- ur, rengöring o.s.v.....	106-108
Hyltamålningarna i Gällestorp.....	109-110
Tid för sådd och sättning, väderleksmär- ken o.s.v.	111-112
Sådden	113-116
Ej så i harv, som stod på åkern	117
Sätta lövruska i åkern midsommarnatten för att befordra grödan.....	118
"Ta haren"	119-120
Skörden.....	121-122
Skörden;sista stråna till väkten	123
Den siste kärven	124
Ej spinna torsdagskvällar	125

Ko som varit hos tjur	126
Åtgärder första gången en kalvko skulle ut	127
Misslyckad smörkärning	128-131
Medel mot förgjord smörkärning.....	132
Fruktimren smaka av gubbarnas toddy	133
Hälsningsord och olika sätt att häls- sa	134-135
Umgängesformer	136-137
Register.....	138-145